

Владимир КАРТОВ

НЕКОЛКУ ДОКУМЕНТИ ЗА ОТПОРОТ НА МАКЕДОНЦИТЕ ПРОТИВ ПОЛИТИКАТА НА „ДОБРОВОЛНО“ ИСЕЛУВАЊЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПОМЕЃУ ГРЦИЈА И БУГАРИЈА ВО 1920—1922 ГОД.

Санкционирањето на поделбата на Македонија со Парискиот мировен договор од 1919 година како и денационализаторската и асимилаторска политика што ја прокламираше и водеше кралствата Грција и СХС и царството Бугарија предизвикале огорчен револт и отпор меѓу целиот македонски народ. Отпорот на македонскиот народ против денационализаторските и асимилаторските потфати на бугарската, грчката и српската буржоазија се појавил и развивал преку разни облици. Еден од нив било и давање отпор на многубројната македонска бегалска маса во Бугарија против политиката на спогодување помеѓу Бугарија и Грција, а во врска со „доброволното“ разменување на населението. Имено Грција гледала на секој начин да се ослободи од македонското население во Егејска Македонија и да го замени со свој етнички елемент за да може да ја осигури својата власт во оваа освоена територија од Македонија. И политиката на Бугарија била свртена кон задоволување на тој стремеж на грчката буржоазија бидејќи се согласила да ги прими Македонците под власт на Грција односно тамошното македонско словенско население да го признае како бугарски етнички елемент. Во духот на оваа политика сите македонски бегалци кои ја преминувале грчко-бугарската граница биле веднаш подложувани на денационализаторски потфати на бугарската буржоазија. Тие биле принудени, во духот на Нејската конвенција склучена помеѓу Бугарија и Грција на 27. XI. 1919 година за меѓусебно преселување на „малцинствата“, да потпишат декларации дека за секогаш примаат бугарско државјанство, а исто така и дека се откажуваат од сопствеништвото на своите имоти

во Егејска Македонија. Тоа во суштина значело одрекнување од својот роден крај, од својата Татковина, односно од враќање во своето родно огниште.

Отпорот против овие потфати на бугарската буржоазија во почетокот имал претежно спонтан карактер, но подоцна добива организиран карактер. Протестите постепено се претворувале во движење за враќање во својата земја и во движење кое го порекнувало самоприсвоеното право на грчката и бугарската влада да го држат македонското прашање во своите компетенции. Прв јавен и остар протест подигнало Пловдивското братство на будната македонска емиграција кое по одржаните општи собранија на 14, 21 и 28. XI. 1920 година донело Резолуција во која се осудуваат империјалистичките зделки на балканските буржоазии под покровителство на големите сили и при тоа ја повикале целата македонска емиграција да се сплоти во единствена организација врз принципите издигнати од привременото претставништво на бившата ВМРО. Само неколку месеци подоцна на 27. II. 1921 година, македонската емиграција во Пловдив издала и втора резолуција.

Јавни протести во врска со ова прашање и во сличен дух давале и други братствени организации на македонската емиграција. На 6. III. 1921 година Културното друштво на македонската емиграција во Видин донело резолуција во врска со грчко-бугарската конвенција за иселување. Слична резолуција донела и Македонската федеративна организација (15. XII. 1921). Уште поодлучен протест во таа смисла дал Управниот комитет на Македонската федеративна емигрантска организација преку еден специјален циркулар од 27. III. 1922 година што го упатил до сите македонски федеративни емигрантски организации во Бугарија.

Во продолжение, во превод на македонски јазик, ги даваме сите споменати документи.

1

РЕЗОЛУЦИЈА

На општите собранија од 14, 21 и 28 ноември 1920 год., членовите на македонското здружение во град Пловдив и присутната македонска емиграција откако размени мисли:

I. За положбата на македонското прашање во меѓународните односи;

II. За аспирациите на балканските држави и нивната улога спрема македонското прашање;

III. За дејноста на еден несознателен дел од македонската емиграција, организирана околу таканаречениот „Исполнителен комитет“ и неговото недоношче — наречено „Привремена комисија“;

IV. За обидите на агентите на привремената комисија да внесат раздор и дезорганизација кај македонската емиграција во Пловдив;

V. За мизерната положба на македонската емиграција особено на онаа која што емигрирала во последните неколку години.

Р Е Ш И

I. Да ја засили својата дејност со сите средства, за да направи од каузата на поробениот во политички и економски поглед македонско население еден актуелен проблем, кој што го очекува своето разрешување не само и не толку од дипломатијата на големите сили — кои што на Македонија гледаат повеќе како можност за компензација на своите политички и воени комбинации отколку на земја обесправена и поробена, но исто така и најмногу на заразените и зародени револуционерни движења, кои покрај големото специјално прашање, што се стремат да го разрешат, во себе ја носат и најголемата гаранција за конечното обособување и ослободување на сите поробени нации во тие рамки, се разбира и Македонија;

II. Да се бори против империјалистичките аспирации спрема Македонија на сите балкански држави, кои во нашата татковина гледаат како на плен за чие поробување го претворија целиот Балкански полуостров во арена на постојани борби и пуштошења;

III. Да го потцрта уште повеќе своето гледиште за македонското прашање, застапено во повеќето декларации на Привременото претставништво на бившата Внатрешна Македонска Револуционерна Организација како и да ја продолжи борбата против таканаречениот Исполнителен комитет, чија дејност не е само штетна туку и издајничка спрема каузата на поробениот Македонец. Таква е дејноста и на новоформираната „Времена комисија“, која не е ништо друго, туку израз на една плиткоумна политичка диверзија на бугарскиот шовинизам и империјализам и која најнапред се пројави со обидот да внесе раздор и дезорганизација меѓу македонската емиграција во Пловдив и на други места;

IV. Да ги стегне своите редови и да ги употреби сите сили за организирање на сите македонски емигранти во една единствена моќна организација, која што ќе биде далеку не само

од влијанието на бугарската држава, туку и од крајно деморализаторското влијание на сите политички партии, кои што гледаат на прогонетите Македонци како на добиток;

V. Да ги употреби сите можни средства за подобрување на лошата положба на македонските бегалци во Бугарија, чиј што број секојдневно се зголемува;

VI. Апелира до сите емигранти од Македонија, без разлика на народност, вера, пол и убедување, да се здружат во една единствена организација, која што ќе биде носител на основните принципи издигнати од Привременото претставништво на бившата Внатрешна Македонска Револуционерна Организација чии што принципи укажуваат на благородните настојувања на поробеното човештво во последните години, кон полна слобода на народите и социјална правда.

VII. Ги поканува сите македонски здруженија и братства во Бугарија и вон неа да ја прочитаат и разгледаат резолуцијата на овие општи собранија и во случај да се солидаризираат со неа, да му го соопштат своето решение на секретаријатот на Пловдивското македонско здружение, кое од своја страна ќе ги повика во најскоро време да испратат свои делегати во Пловдив, каде што ќе се конституираат во конференција на која што сестрано ќе се разгледаат сите прашања од идеен, организационен и тактички карактер кои се поврзани со македонскиот проблем и ќе се стават темелите на една федеративна организација со свој секретаријат. Ние го посочуваме Пловдив како место на идната конференција:

— прво, затоа што во него има најмногу Македонци што емигрирале во последните години;

— второ, затоа што тој е центар на другите градови: Бургас, Јамбол, Свиленград, Орта-Кој, Крцали и др. во кои што исто така има голем број емигранти;

— трето, затоа што тој е далеку од влијанието на политичките ставови на Бугарија и нивните агенти — Исполнителниот комитет и „Привремената комисија“ на бугарската централна власт и на оној дел од старата софиска емиграција, која одамна доброволно ја напуштила својата татковина и која веќе ништо не ја поврзува со неа и чија улога отсекогаш била да во чистота на македонската кауза ги внесе сплетките на политичките партии на Бугарија.

Претседател: П. Тишинов,
Секретар: Ив. Кротев.

(„Бюлетин“, орган на македонската емиграция в Пловдив, бр. 1/1920, Архив на Македонија (АМ), фонд — Анастас Митрев, Материјали по македонското прашање).

РЕЗОЛУЦИЈА

Денес, 27 февруари 1921 год. Македонската емиграција, што живее во Пловдив и околината, свикана на општо собрание за осудување на пополнувањето од бирото раздадените декларации, за настанување на бегалците, откако ги зеде во предвид:

1. Дека поднесувањето на прашалните декларации не е само акт на финансова зделка, или ликвидациона сметка, туку повеќе чисто политичко прашање, со кое се има за цел да се санкционира едно самоволие, едно насилie, една длабока социјална и политичка неправда;

2. Дека таа неправда е извршена од случајните поробувачи и поткрепена од некакви меѓудржавни конвенции, при чие изработување непосредно заинтересираните не зеле никакво учество;

3. Дека македонското население, што живее во делот од Македонија, кој што е денес окупиран од грчката држава, не било запрашано, ниту дало согласност две држави да се договараат за негова сметка и со оглед на тоа ниту бугарското правителство, ниту пак грчкото не биле ополномоштени да уредуваат меѓу себе еден проблем кој го засега само македонското население и никого друг;

4. Дека дури и принципот на клаузулата на малцинствата не може да се примени во дадениот случај, зошто населението во грчка Македонија не го сочинува малцинство, туку токму неговите нови господари се малцинство;

5. Дека емиграцијата од Грчка Македонија не ја напуштила татковината доброволно со цел конечно да се исели некаде, туку емигрирала и продолжува да емигрира како резултат на неподносливиот политички режим, воспоставен од неканети гости и со оглед на тоа се смета себе си за политичка емиграција;

6. Дека истата таа емиграција, доколку од мислата да се прости од родното огниште го очекува, макар и во прогонство, случајот кога ќе може да се врати во своите домови во услови во кои ќе се чувствува полн господар во политички и стопански поглед;

7. Дека донесувањето на декларациите за исплаќање на нашите имоти од страна на грчкото правителство има за цел конечно да го ликвидира за него непријателското македонско прашање, со што го зема по таков начин моралното политичко

и јуридистичкото право на македонските емигранти да се вратат кога и да било во својата татковина и да заживеат во својот дом, како единствени господари над самите себе;

8. Дека бугарската политика, која што се раководела во својата внатрешна политика од чисто империјалистички стремежи, глупаво прикривани зад националниот принцип, денес претставува доброволно или не, за нас тоа е безначајно — да стане соучесник во едно политичко мачеништво, каков што е случајот со споменативе декларации,

Р Е Ш И:

1. Изјавува пред општествената свест на цивилизираното човештво, дека бегалците од грчка Македонија, каде и да се наоѓаат, тие во идното време ќе сочинуваат една политичка емиграција, која што се осудила себе си на прогонство, како резултат на неподносливиот политички режим во својата татковина;

2. Ја потврдува својата желба да се врати во својата татковина штом ќе биде отфрлено туѓото господство и се воспостави режим на слободно самоуправување;

3. Ја одбива бугарската влада која си го присвоила правото на претставување и третира со грчката држава едно прашање кое е надвор од компетенцијата на двете држави;

4. Го обрнува вниманието на цивилизираниот свет врз фактот, дека во Македонија прашањето за малцинства не сүштествува и ако има такво, тоа се конкретизира само во бројот на дојдените случајни завојувачи;

5. Изјавува дека не признава никакво грчко-бугарска или општоевропска комисија, која што си поставува за задача да ги ликвидира имотите на македонските бегалци;

6. Упорно го потврдува своето решение да не се поднесуваат никакви декларации со или без договори;

7. Апелира кон сите македонски и странски бегалци да не се лажат на искусно направената замка, со која што се сака да се оствари целта да му се одземе конечно можноста на секој Македонец и Тракиец не само да се врати кога и да било во својата татковина, туку дури и да мисли за тоа;

8. Им обрнува внимание на членовите претставници на големите држави во споменатата мешана комисија, дека тие неволно стануваат орудие на лукаво скроениот план за конечното зацврстување на туѓата власт во Македонија, кој план е типичен израз на подлата византиска и ориентална простотија;

9. Се потврдува со печат секој емигрант Македонец или Тракиец кој што би ја потпишал декларацијата за отуѓување на својот имот и ги исфрлува од своите редови.

10. Го подарува слободниот и чесен печат да даде широка гласност на нашата резолуција.

Бирото на Собранието.

(„Бюлетин“, бр. 1/1920, АМ, фонд — А. Митрев, Материјали по македонското прашање).

3.

РЕЗОЛУЦИЈА

Денес, 6. III. 1921 год. Културното друштво на македонската емиграција во гр. Видин во општото собрание се занимава со прашање за грчко-бугарската конвенција по иселувањето и со започнатата работа од пристигнатата по тој повод мешана комисија и откако зеде предвид:

1. Дека Конвенцијата е дело на две влади, еднакво туѓи за населението од окупираната од Грција дел од Македонија;

2. Дека со прилагањето на Конвенцијата и барањето во врска со нови декларации за отпочнувањето на имотите од страна на грчката држава се сака ликвидацијата на македонското прашање од грчката влада;

3. Дека емиграцијата ја напуштила својата татковина и спротивно на своите желби и наметнатиот гест на туѓата власт која цврсто стои на решението да се врати по родните огништа, дека ќе се создадат поволни услови за живот

РЕШИ

1. Апелира пред општествената совест на цивилизираното човештво да ја поткрепи каузата на македонската емиграција за создавање од Македонија автономна држава како единствено справедливо средство кое може да ги задоволи сите етнички елементи во земјата;

2. Сметајќи се себеси за политичка емиграција која чека само згоден момент да се врати по своите домови — и затоа не мисли да ликвидира со своите имоти оставени таму;

3. Упорно подржува да не се поддаваат никакви декларации, услови или безуслови;

4. Го привлекува вниманието на претставниците на големите сили во мешаната комисија дека тие неволно стануваат оружје на некои замисли на алчни средини спрема еден нападен народ кој дал многу докази за својата политичка зрелост;

5. Се кани емиграцијата, каде и да се наоѓа, да го дигне високо својот глас на протест против тоа нечүено насилие.

Споменатава Резолуција да се печати во „Македонија“ и „Автономна Македонија“.

Претседател: потпис, нечиток,
Секретар: потпис, нечиток

(АМ, Скопје, фонд — Македонски научен институт (МНИ), Необработени архивски материјали).

4.

РЕЗОЛУЦИЈА

на Конститутивниот комитет на Македонската
емигрантска федеративна организација за доброволното иселување и бегалците од
15. 12. 1921 година

„Конститутивниот комитет на Македонската емигрантска федеративна организација откако ги ислуша останатите дебати врз положбата на македонските бегалци, нивното времено престојување во Бугарија по отселувањето од родните огништа и по договорот склучен помеѓу Бугарија и Грција за доброволно иселување и откако зеде во предвид:

1. Дека положбата во која се наоѓаат македонските бегалци во Бугарија е доста тешка;

2. Дека иселувањето и настанувањето на бегалците не може да им осигури еден, колку—толку сносен живот;

3. Дека општа желба на бегалците е да се вратат во своите домови,

4. Дека договорот помеѓу Грција и Бугарија за доброволно иселување не само што е склучен спротивно на волјата и streмежот на македонското население туку е во полна спротивност со начелата на човечкиот морал и меѓународното право.

РЕШИ

1. Конгресот апелира кон Лигата на народите, Големите сили, европското и американското општествено мнение, балканските народи и нивните одговорни фактори, кон свеста на сите општествени борци за слобода и правда да го овозможат враќањето на македонските бегалци во нивните родни места под покровителство на Лигата на народите,

2. Најенергично протестира против неправедните и нечовечките договори помеѓу Бугарија и Грција, со кои на македонското население и емиграцијата не му се дава можност да се произнесе и изјави велегласно дека никој не може да засегне врз правото на македонското население да располага слободно со своите имоти,

3. Апелира кон бугарската влада и општествено-политичките фактори на Бугарија да се згрижат повеќе за тешката положба на бегалците до моментот на нивното враќање во својата Татковина, и

4. Конгресот му наложува на Бирото да ја поднесе оваа Резолуција до Лигата на народите и на претставниците на Големите сили, на Соединетите Американски Држави, на балканските држави во Софија, на Бугарската влада, на Народното собрание на Бугарија и на општествено-политичките организации во Бугарија и странство“.

(Архив на ИНИ — Скопје, Фонд — Никола К. Мајски, Исписи од ракописот „В строя на Македония“, София, 1957, 52—53).

Д Е Л

од циркуларот на Управата на Македонската
Федеративна организација до Македонските
Федеративни емигрантски друштва во Бугарија

„Ние, Македонците, не ја признаваме таа конвенција и не сакаме да ликвидираме со своите имоти и да се оттутиме од својата татковина Македонија, ами напротив, ние сакаме да се вратиме таму, во својата татковина на своите огништа. Не ја признаваме таа конвенција, зашто ние никогаш не сме биле бугарски државјани, ами само турски, и не сме се иселиле доброволно ами сме биле изгонети од грчката држава и како такви не ја признаваме таа конвенција и никакви комисии за ликвидација“;

(АМ, Скопје, Фонд — Македонска федеративна организација, Писмо Н 20, од 27. III. 1922 година.)